

ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTI П'ЯТЬОХ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ В ІНТЕРВОКАЛЬНІЙ ПОЗИЦІЇ

УДК 811.161.2'344

*Степан Сеньків, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTI П'ЯТЬОХ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ В ІНТЕРВОКАЛЬНІЙ ПОЗИЦІЇ

У статті проаналізовано сполуки п'ятьох приголосних фонем у середині слова. Проведений аналіз дав змогу виявити характерні для української мови дистрибутивні структури та нетипові, що виступають у словах, які перебувають на периферії лексичної системи, а також дав змогу зробити висновки про закономірності поєднання п'ятьох приголосних фонем у середині слова.

Ключові слова: приголосні фонем, інтервокальна позиція, дистрибуція.

Табл. 1. Літ. 14.

*Степан Сеньків, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

ЗАКОНОМЕРНОСТИ СОЧЕТАНИЯ ПЯТИ СОГЛАСНЫХ ФОНЕМ В ИНТЕРВОКАЛЬНОЙ ПОЗИЦИИ

В статье проанализованы сочетания пяти согласных фонем в середине слова. Проведенный анализ дал возможность обнаружить характерные для украинского языка дистрибутивные структуры и нетипичные, выступающие у словах, которые находятся на периферии лексической системы, а также дал возможность сделать выводы о закономерностях сочетания пяти согласных фонем в середине слова.

Ключевые слова: согласные фонемы, интервокальная позиция, дистрибуция.

*Stepan Senkiv, Ph.D. (Philology) Docent of the Ukrainian Language Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

THE REGULARITIES OF CONSONANT FIVE PHONEMES COMBINATION IN THE FINAL POSITION

The article presents the analysis of five consonant phonemes combination in the intervocal position. The conducted analysis has made it possible to reveal peculiar and unusual for the Ukrainian language distributional structures, existing in the words, which are on the periphery of the lexical system. The analysis has allowed to make conclusions about the regularities of the five consonant phonemes combination in the intervocal position.

Keywords: consonant phonemes, intervocal position, distributio.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Кожна мова є системою, що об'єднує множини взаємопов'язаних елементів, між якими встановлюються певні відношення. Погляд на мову як на систему, що складається з ряду менших підсистем, кожна з яких є сукупністю елементів, підпорядкованих певним закономірностям, дозволяє вивчати її як щось ціле, а не як певну кількість розрізнених фактів.

Систему української мови, зокрема фонологічну, можна досліджувати структурними методами. Загальноновизнаним у сучасній лінгвістиці є метод дистрибутивного аналізу. Як зазначає Ф. О. Нікітіна, "дистрибутивний аналіз при класифікації мовних елементів враховує порядок їхнього розміщення (дистрибуцію). Ці елементи виділяються з тексту за відмінністю чи подібністю фонетичної будови основ чи афіксів або за функціонуванням слів у певних типах

словосполучень і речень" [4, 361]. У перекладі із латинської мови слово "дистрибуція" означає "розподіл". Тому, "дистрибуцією певного елемента у сучасній лінгвістиці, – зазначає В. В. Коптілов, – називається сума всіх оточень, в яких цей елемент зустрічається, на відміну від тих оточень, де він не зустрічається" [4, 21 – 22]. Зрозуміло, що таким елементом може виступати і фонема, і частина слова (морфема), і слово, а виявлення оточення цього елемента допоможе виділяти та класифікувати мовні одиниці.

Поряд із поняттям дистрибуції, у синтагматичній фонології послуговуються і поняттям сполучуваності. У мовознавстві прийнято вважати, що це два близькі, але не тотожні поняття. За О. Ахмановою, сполучуваність – це поєднуваність мовних елементів одних з одними, а дистрибуція – це сукупність усіх оточень, у яких може зустрічатися певна одиниця мови [1, 137; 445]. Відповідно до

цього поняття дистрибуції є ширше, загальніше порівняно з поняттям сполучуваності, бо воно охоплює всі можливі сполуки одного мовного елемента з іншим, а поняття сполучуваності є конкретнішим і характеризує поєднуваність однієї мовної одиниці з конкретною другою. Проте в залежності від того, одиницею якого рівня виступає мовний елемент, поняття сполучуваності і дистрибуції можуть дещо змінюватися. Зокрема, на фонологічному рівні поняття дистрибуції і сполучуваності збігаються, тобто їх можна вважати синонімічними.

Уперше проблема сполучуваності фонем знайшла своє висвітлення в праці “Основи фонології” М. С. Трубецького [14], який вважає, що в кожній мові фонемі сполучуються за специфічними для цієї мови законами. Вчений намагається з’ясувати, чи можна встановити якісь загальні закони, які були б характерними для всіх мов.

В українському мовознавстві на сполучуваність приголосних фонем української мови уперше звернув увагу у праці “Курс історії українського язика” Є. Тимченко [12]. Автор розглянув групи приголосних на початку, в середині та в кінці слів, виділивши серед них дво-, три- та чотиричленні, спробував пояснити причини появи тієї чи іншої сполуки. Учений не тільки обґрунтував причини виникнення тієї чи іншої сполуки, а й охарактеризував її з погляду приналежності того слова, в якому вона функціонує, до власне української чи запозиченої лексики. На думку мовознавця в середині слова можливі такі сполуки приголосних, які зустрічаються на початку слова, тобто з висхідною гучністю, а в кінці слова переважають сполуки із спадною гучністю, тобто такі, які не зустрічаються на початку і в середині слів.

У другій половині ХХ століття окремі аспекти проблеми сполучуваності фонем, зокрема структуру двофонемних сполучень, їх частотність в окремих функціональних різновидах української мови, розглянуто в праці “Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови” В.С. Перебийніс [8]. На її думку вченим потрібно дати відповіді на питання, за якими законами будуються морфема і слово із фонем, які особливості мають поєднання фонем на початку і в кінці слова на відміну від фонемосполучень в середині слова, яка різниця у поєднанні фонем у багатоморфемному і одноморфемному слові тощо.

Дистрибуція приголосних фонем сучасної української мови була об’єктом аналізу і в

підручнику “Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоепія, графіка, орфографія” Н.І. Тоцької [13], яка, розглядаючи сполуки приголосних фонем перед наступними голосними, виявляє певні закономірності сполучуваності двох приголосних фонем.

Розширюють наші уявлення про характер української фонемотактики спостереження та висновки, подані у дослідженнях українських мовознавців, зокрема Т.В. Старака [11], М.П. Муравицької [6], Л.М. Гриднєвої [3], І.Ф. Савченко [9 – 10], П.С. Вовк [2] та ін.

Розгляд праць, у яких порушено проблеми української синтагматичної фонології, засвідчує, що в них основну увагу зосереджено на двофонемних сполуках, тоді як поліфонемні структури менше були об’єктом аналізу. Поза увагою дослідників залишаються численні фонемосполучення, що виникають при словозміні. Врахування консонантних груп, що функціонують у тексті, теж не може забезпечити вичерпного аналізу сполучуваності приголосних фонем. Актуальним залишається дослідження право- і лівобічної валентності приголосних фонем як у статиці, так і в динаміці. Для цього необхідно розширити джерельну базу дослідження, щоб виявити напрямки розвитку сполучуваності приголосних і встановити ті закономірності, що притаманні фонологічній системі української мови. На сьогодні в українській синтагматичній фонології поки що немає повного опису дистрибутивних структур української мови, не проаналізовано всіх умов, які визначають сполучуваність приголосних фонем, не з’ясовано всіх причин виникнення певних обмежень сполучуваності приголосних у дво- або поліфонемних структурах. Системний аналіз структури консонантних сполучень у різних позиціях слова, у різних словоформах однієї й тієї ж лексеми, у різних за походженням словах та у структурно різнотипних консонантних групах допоможе уточнити інвентар груп приголосних в українській мові в рамках різних фонологічних одиниць та виявити основні параметри сполучуваності приголосних в українській мові.

Мета нашого дослідження – виявити склад інтервокальних сполук п’ятьох приголосних фонем в українській мові, з’ясувати сполучувальні можливості окремих фонем в інтервокальній позиції та виявити закономірності сполучуваності п’ятьох приголосних фонем у середині слова з погляду взаємодії компонентів у сполуці, не беручи до уваги морфологічної структури слова. Аналіз проведено на основі “Орфографічного словника української мови” [7]. За основу взято

**ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTI П'ЯТЬОХ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ
ВІНТЕРВОКАЛЬНІЙ ПОЗИЦІЇ**

систему приголосних фонем сучасної української мови П.П. Коструби [5].

П'ятифонемні інтервокальні групи приголосних виступають в поодиноких складних словах (*оргскло, держстрах*), а також на межі морфем у похідних утвореннях, одним із компонентів яких є слово чи морфема іншомовного походження (*бакалаврство, лордство, регентство, синдхський, умбрський, ад'юнктський, контргра, контрпропозиція, ландскнехт, постскриптим* та деякі ін.).

З 21 п'ятифонемної сполуки в середині слова 7 – з початковою фонемою /н/: (*нгстр, ндскн, ндхс'к, нктс'к, нтргр, нтрпр, нтств*), 4 – з фонемою /р/: (*ргскл, рдств, ржстр, рствл'*), 3 – з фонемою /л': (*л'дзві, л'трпр, л'фстр'*), 2 – з фонемою /с/: (*стрс'к, стскр*) та по 1 групі з фонемами /й': (*йс'ксп*), /м': (*мбрс'к*), /т': (*тств*), /з': (*зтств*), /в': (*врств*). Найчастотнішою є п'ятифонемна сполука /нтств/- 20. Частотність інших груп з п'яти приголосних дорівнює 1.

Дистрибуція інтервокальних приголосних фонем залежить від порядку їх розташування в консонантній групі. Інтервокальні двофонемні сполуки також аналізуємо за двома показниками: б-поле – множина фонем, здатних передувати даній фонемі в інтервокальній дистрибутивній системі; в-поле – множина фонем, здатних розташовуватися услід за даною фонемою в інтервокальній дистрибутивній системі. Уявлення про характер сполучуваності українських приголосних фонем в інтервокальних двофонемних сполуках дає таблиця 1.

У п'ятифонемних сполуках найширший діапазон сполучуваності у фонем /н/- 6, /л'/ - 3, /р/- 4, якщо вони розташовані в б-позиції стосовно другого елемента п'ятифонемної інтервокальної сполуки. Мінімальну сполучуваність реалізують фонемі /т/- 1, /с/- 1, /м/- 1, /й'/ - 1. Ці сполуки засвідчені тільки в окремих словах. Не можуть утворювати п'ятифонемних інтервокальних сполук губні /б/, /п/, /ф/, передньоязикові, крім /н/, /л'/, /р/, /с/, /т/, та задньоязикові. Тільки в п'ятьох сполуках перший компонент п'ятифонемної структури може бути м'яким, в одній сполуці – другий компонент м'який, у 5 сполуках – четвертий компонент та у трьох сполуках – п'ятий компонент м'який. Усі зафіксовані п'ятифонемні дистрибутивні структури зустрічаються в словах, що перебувають на периферії лексичної системи. До рідковживаних інтервокальних груп належать такі сполуки приголосних: /врств/- *бакалаврство*, /гтств/- *фогтство*, /нтств/- *агентство*, /нтрпр/- *контрпропозиція*, /ндскн/-

ландскнехт, /ржстр/- *держстрах*, /рдств/- *лордство*, /рствл'/ - *очерствляти*, /стрс'к/- *вахмістерський*, /стскр/- *постскриптим*, /врств/- *петиметрство*, /нгстр/- *ангстрем*, /л'трпр/- *фільтрпрес*, /мбрс'к/- *умбрський*, /нктс'к/- *ад'юнктський*, /л'фстр'/ - *Гольфстрім*, /йс'ксп/- *військспец*. Частотність майже усіх п'ятифонемних інтервокальних сполук дорівнює 1, а їх загальна кількість різко обмежена, бо лексеми з цими групами приголосних перебувають на периферії лексичної системи.

За диференційною ознакою “м'якість-твердість” переважають сполуки “тверда + тверда + тверда + тверда”. Таку структуру мають 12 інтервокальних п'ятифонемних груп. Інші фонемні можуть бути компонентами сполук: “тверда + тверда + тверда + м'яка + тверда” (*умбрський, синдхський, ад'юнктський, вахмістерський*); “м'яка + тверда + тверда + тверда + м'яка” (*Гольфстрім, фільдзв'язок*). Зафіксовано поодинокі сполуки п'ятьох приголосних “тверда + тверда + тверда + тверда + м'яка”, “м'яка + тверда + тверда + тверда + тверда” та “м'яка + м'яка + тверда + тверда + тверда”: *очерствляти; Гольфштрем; військспец*. Першим компонентом інтервокальної п'ятифонемної сполуки найчастіше можуть бути тверді, зокрема /н/, /р/, /с/, /м/, /т/, /г/, /в/, які утворюють 17 сполук. Рідше на цьому місці зустрічаються м'які, зокрема /л2 /, /й/ (4 сполуки).

За диференційною ознакою “дзвінкість-глухість” перевагу у сполучуваності мають дзвінки. Частішими є інтервокальні п'ятифонемні сполуки “дзвінка + дзвінка + глуха + глуха + дзвінка”(6) та “дзвінка + глуха + глуха + глуха + дзвінка”(3). Інші фонемні можуть бути компонентами сполук “дзвінка + глуха + глуха + глуха + глуха”(2) та “дзвінка + глуха + дзвінка + глуха + дзвінка”(2): *військспец, ад'юнктський; фільтрпрес, контрпропозиція*. Зафіксовано поодинокі сполуки п'ятьох інтервокальних приголосних фонем “дзвінка + дзвінка + глуха + глуха + глуха”(1), “дзвінка + глуха + дзвінка + дзвінка + дзвінка”(1), “дзвінка + дзвінка + дзвінка + дзвінка + дзвінка”(1), “дзвінка + глуха + глуха + дзвінка + дзвінка”(1), “дзвінка + дзвінка + дзвінка + глуха + глуха”(1), “глуха + глуха + дзвінка + глуха + глуха”(1), “глуха + глуха + глуха + глуха + глуха + дзвінка”(1) та “глуха + дзвінка + глуха + глуха + дзвінка”(1): *синдхський; контргра; фільдзв'язок; очерствляти; умбрський; вахмістерський; постскриптим; периметрство*. Першим компонентом інтервокальної п'ятифонемної сполуки найчастіше виступають дзвінки, зокрема /р/, /н/, /л2 /, /й/, /м/, /г/, /в/, які

**ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTІ П'ЯТЬОХ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ
В ІНТЕРВОКАЛЬНІЙ ПОЗИЦІЇ**

Таблиця 1.

**Лівобічна та правобічна валентність приголосних
в інтервокальних п'ятифонемних сполуках**

α-поле	β-поле	α-поле	β-поле	α-поле	β-поле	α-поле	β-поле
1-елемент	2-елемент	3-елемент	4-елемент	5-елемент			
<i>н</i>	<i>г</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>р</i>			
<i>н</i>	<i>д</i>	<i>с</i>	<i>к</i>	<i>н</i>			
<i>н</i>	<i>д</i>	<i>х</i>	<i>с'</i>	<i>к</i>			
<i>н</i>	<i>к</i>	<i>т</i>	<i>с'</i>	<i>к</i>			
<i>н</i>	<i>т</i>	<i>р</i>	<i>г, п</i>	<i>р</i>			
<i>г, н</i>	<i>т</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>в</i>			
<i>л'</i>	<i>д</i>	<i>з</i>	<i>в</i>	<i>й</i>			
<i>л'</i>	<i>т</i>	<i>р</i>	<i>п</i>	<i>р</i>			
<i>л'</i>	<i>ф</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>р'</i>			
<i>р</i>	<i>г</i>	<i>с</i>	<i>к</i>	<i>л</i>			
<i>р</i>	<i>д</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>в</i>			
<i>р</i>	<i>ж</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>р</i>			
<i>р</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>в</i>	<i>л'</i>			
<i>с</i>	<i>т</i>	<i>р</i>	<i>с'</i>	<i>к</i>			
<i>с</i>	<i>т</i>	<i>с</i>	<i>к</i>	<i>р</i>			
<i>й</i>	<i>с'</i>	<i>к</i>	<i>с</i>	<i>п</i>			
<i>м</i>	<i>б</i>	<i>р</i>	<i>с'</i>	<i>к</i>			
<i>т, в</i>	<i>р</i>	<i>с</i>	<i>т</i>	<i>в</i>			

утворюють 18 сполук. Рідше на цьому місці зустрічаються глухі, зокрема /с/, /т/, які утворюють 3 структури.

Аналіз сполучуваності приголосних в інтервокальних п'ятифонемних структурах за ознакою їх місця творення засвідчує, що найбільші сполучувальні можливості у початкових передньоязикових /н/, /л2/, /р/, /с/, /т/, менші – угубних /в/, /м/, середньоязикової /й/ та гортанної /г/.

Другим компонентом п'ятифонемної інтервокальної сполуки виступають передньоязикові /р/, /д/, /т/, /с/, /с2/, /ж/, губні /б/, /ф/, задньоязикові /к/ та гортанна /г/.

Третім компонентом п'ятифонемної інтервокальної полуки виступають передньоязикові /р/, /з/, /с/, /т/ та задньоязикові /к/, /х/.

Четвертим компонентом п'ятифонемної інтервокальної сполуки виступають передньоязикові /т/, /с/, /с2/, губні /п/, /в/, задньоязикові /к/ та гортанна /г/.

П'ятим компонентом п'ятифонемної інтервокальної структури виступають передньоязикові /р/, /р2/, /л/, /л2/, /н/ губні /п/, /в/, задньоязикові /к/ та середньоязикові /й/.

Отже, в українській мові наявні такі п'ятифонемні дистрибутивні сполуки:

1) передньоязикові + гортанна + передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові;

2) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + задньоязикові + передньоязикові;

3) передньоязикові + передньоязикові + задньоязикові + передньоязикові + задньоязикові;

4) передньоязикові + задньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + задньоязикові;

5) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + гортанна + передньоязикові;

6) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + губна + передньоязикові;

7) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + губна;

8) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + губна + середньоязикові;

9) передньоязикові + губна + передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові;

10) передньоязикові + гортанна + передньоязикові + задньоязикові + передньоязикові;

11) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові;

12) передньоязикові + передньоязикові + передньоязикові + задньоязикові + передньоязикові;

13) губна + губна + передньоязикові + передньоязикові + задньоязикові;

**ЗАКОНОМІРНОСТІ СПОЛУЧУВАНСТІ П'ЯТЬОХ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ
ВІНТЕРВОКАЛЬНІЙ ПОЗИЦІЇ**

14) губна + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна;

15) середньоязикова + передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова + губна;

16) гортанна + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна.

Серед перерахованих п'ятифонемних інтервокальних структур переважають такі: “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна + передньоязикова”(3) та “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна”(3). Зафіксовано також поодинокі сполуки п'ятьох приголосних “передньоязикова + горлова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова”(1), “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова + задньоязикова”(1), “передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + задньоязикова”(1), “передньоязикова + передньоязикова + горлова + передньоязикова + передньоязикова + губна + середньоязикова”(1), “передньоязикова + губна + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова”(1), “передньоязикова + горлова + передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова”(1), “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова”(1), “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова”(1), “середньоязикова + передньоязикова + задньоязикова + передньоязикова + губна”(1), “губна + губна + передньоязикова + передньоязикова + задньоязикова”(1), “губна + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна”(1) та “горлова + передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна”(1). Першим компонентом п'ятифонемної інтервокальної сполуки найчастіше виступають передньоязикові (17). Рідше на цьому місці зустрічаються губні (2), середньоязикова (1) та горлова (1).

Отже, у процесі аналізу виділено фонему, які можуть взаємодіяти у п'ятифонемних дистрибутивних групах у середині слова. Характерними для української мови є наступні поєднання фонем: “передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна + передньоязикова”(3) та “передньоязикова +

передньоязикова + передньоязикова + передньоязикова + губна”(3), які є типовими для української мови. Встановлення частотних характеристик для кожної інтервокальної сполуки приголосних фонем дозволяє зробити висновки про приналежність слова, в якому вона виступає, до центру чи периферії лексичної системи української мови. Визначальними для української мови слід вважати ті інтервокальні консонантні структури, частоти яких найбільші. Групи приголосних, що виступають в поодиноких запозичених і рідковживаних словах, не є визначальними при встановленні закономірностей української фонемотактики.

1. Ахманова О.С. *Словарь лингвистических терминов*. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 606 с.

2. Вовк П.С. *Теорія центрів і периферій фонологічної та акцентологічної системи: Монографія*. – К.: ІЗМН, 1997, – 164 с.

3. Гриднева Л.М. *Типи складів і їх сполучуваність у двофонемному слові // Мовознавчі студії*. – К., 1968. – С. 3 – 10.

4. Коптілов В.В., Нікітіна Ф.О. *Число и слово*. – Київ: Наукова думка, 1966. – 364 с.

5. Коструба П.П. *Фонетика сучасної української літературної мови*. – Львів, 1963. – 100 с.

6. Муравицька М.П. *Частота двофонемних кінцевих сполук сучасної української мови. // Статистичні та структурні лінгвістичні моделі*. – К., 1966. – С. 54 – 61.

7. *Орфографічний словник української мови / Уклад.: С.І. Головацук, М.М. Пецак, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко*. – К., – 1999. – 989 с.

8. *Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем української літературної мови*. – К., 1970. – 270 с.

9. Савченко І.Ф. *Фонемний аналіз трифонемних словоформ // Мовознавство*. – №6. – 1972. – С. 37 – 44.

10. Савченко І.Ф. *Структура та статистичні характеристики чотирифонемних словоформ і морфем української мови. // Питання структурної лексикології*. – К. Наукова думка, 1970. – С. 13 – 19.

11. *Старак Г.В. Особливості початкових сполучень приголосних фонем в українській мові // XXXIX наукова конференція, присвячена підсумкам науково-дослідної роботи університету за 1964 рік. Тези доповідей. Філологія, журналістика*. – Львів, 1965. – С. 49 – 50.

12. Тимченко Є. *Курс історії українського язика. Вступ: фонетика*. – 2-е вид., допов. – Київ – Харків, – 1930. – 212 с.

13. Тоцька Н.І. *Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоенія, графіка, орфографія*. – К.: Вища школа, 1981. – 184 с.

14. Трубацької Н.С. *Основы фонологии*. – М., 2000. – 352 с.

Стаття надійшла до редакції 05.11.2014